

nen van bijdragen ten behoeve van de uitzending van kinderen naar koloniehuzen of gezinnen", met het terzake door de Commissie van Rapporteurs uitgebrachte verslag.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming wordt conform het voorstel besloten.

27. Voorstel van Gedeputeerde Staten van 25 oktober 1957 no. 53/6856, tot afwijzing van het verzoek van de kerkeraad der Remonstrantse Gemeente te Meppel om een bijdrage ten behoeve van de aankoop van een orgel, met het terzake door de Commissie van Rapporteurs uitgebrachte verslag en het antwoord daarop van Gedeputeerde Staten.

Bij dit antwoord is gevoegd een nader voorstel van het College tot het verlenen van een bijdrage ad f 3000 terzake.

De heer DE LANGEN: Mijnheer de Voorzitter! Het stond er aanvankelijk met het verzoek om een bijdrage voor het orgel niet zo bijster gunstig voor.

Wij hebben gelezen, dat het verzoek tweemaal door het College is behandeld en dat de tweede maal tot het uitbrengen van een afwijzend prae-advies is besloten. Het verheugt mij, dat althans de meerderheid van het College nu tot een ander standpunt is gekomen en die verheugenis heeft bij mij meer dan één reden.

In de eerste plaats is het zo, dat wij ons als Statenleden gaarne — en terecht — als regel voegen naar de mening van Gedeputeerde Staten. Ik ben blij, dat deze keer de Staten eens een beslissende invloed hebben kunnen uitoefenen op het College, althans op de meerderheid ervan en dat het de argumenten van de Staten heeft aanvaard, en met het voorstel is gekomen alsnog tot subsidiëring over te gaan.

Meer nog echter verheugt het mij voor het kerkgenootschap in kwestie, dat dit standpunt door het College is ingenomen. Als ik het verslag lees, dan lijkt het mij, dat het voorstel van de meerderheid van het College vlot zal worden aangenomen. Die blijdschap had bij mij nog groter kunnen zijn, wanneer men niet alleen over de hond was gekomen, maar ook over de staart en dat men in plaats van de voorgestelde bijdrage van f 3000 tot verlening der gevraagde f 4500 had geadviseerd. Nu weet ik niet of het verstandig is in deze omstandigheden met een

voorstel tot verhoging van de voorgestelde bijdrage tot f 4500 te komen. Ik voel, dat het voorliggende voorstel zal worden aanvaard, maar ik weet niet of dit het geval zou zijn, indien ik zou aandringen op verhoging van het gestelde bedrag. Daarom wacht ik voorlopig af of ik nog met een nader voorstel zal komen. Op zichzelf zou ik er niet op tegen zijn geweest wanneer Gedeputeerde Staten met het voorstel waren gekomen een bijdrage van f 4500 te geven.

De heer LONDO: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij volledig aansluiten bij het betoog van de heer De Langen en de opvatting van de meerderheid van het College. Blijkbaar is uitgegaan van de gedachtengang, dat bij inwilliging van het onderhavige verzoek geen precedent in het leven wordt geroepen. Dat wil ik ook uitdrukkelijk stellen. Het gaat mij als de heer De Langen. Ook ik ben blij, dat het College na ampel beraad alsnog een meerderheid heeft gevonden om een bijdrage te verlenen in de aanschaffingskosten van het orgel. Maar met de heer De Langen ook vraag ik mij af of de bijdrage niet een tik-keltje royaler kan zijn. Kunnen wij niet gaan tot het bedrag, dat de gemeente Meppel geeft? Zeker, er zou gesteld kunnen worden, dat Meppel meer belang bij het orgel heeft dan de provincie. Maar daartegenover staat, dat de omgeving van Meppel er toch ook wel weer belang bij heeft. Er spelen hier vele factoren samen. Ik zou daarom graag willen vernemen of het College niet alsnog zou kunnen worden bewogen de hand over het hart te strijken en verder te gaan dan thans wordt voorgesteld.

Mijnheer de Voorzitter! Er komt mij een schoon verhaal in de gedachten, dat ik eens van een wijze Gedeputeerde heb gehoord. Het zou haast een fabel van La Fontaine kunnen zijn. Er waren eens twee wijze mannen, die samen al wandelend discussieerden over de vraag wat het belangrijkste was, het verstand of het hart, een vraag waarover men zeer wijsgerige beschouwingen kan houden. Al wandelende kwamen zij bij een rivier, waar een veerman hen moest overzetten en waarvoor zij om hem te roepen aan de scheepsbel moesten trekken. Zij kwamen in de boot en de veerman had al gauw door waar de discussie over ging. Hij trok aan één riem en de boot schoot niet op. Toen trok hij aan de andere riem en weer ging de boot een ver-

keerde kant uit. Wat een rare riemen zijn dat, spraken de mannen. „Wacht maar”, antwoordde de veerman. „Ik trok net aan de riem van het verstand en het ging niet goed, daarna aan die van het hart en toen ging het ook verkeerd. Maar nu trek ik aan allebei.” En toen ging de boot goed vooruit.

De VOORZITTER: Dus moet het f 3000 zijn: verstand en hart samengevoegd.

De heer LONDO: Kan het niet wat royaler?

De VOORZITTER: Dan gaat het niet meer op.

De heer BROUWER: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal geen fabeltje vertellen. Ik zou deze zaak niet willen trekken in de sfeer van „de hand over het hart strijken”. Ik geloof dat wij deze zaak moeten bezien in het licht van de vraag welk subsidiebeleid de provincie moet voeren en in welke richting daarbij moet worden gekoerst. Die vraag moeten wij bij de onderhavige kwestie goed in het oog houden. Wanneer wij het afdelingsonderzoek nog eens nagaan, dan schijnt het mij toe, dat er ook bij de Statenleden enige aarzeling op het onderhavige punt was. Men voelde eigenlijk wel, dat men zich hiermede op een pad dreigt te begeven, dat tot allerlei volgende stappen kan leiden, zodat men uiteindelijk op een weg belandt, die niet de goede meer is.

Als ik mijn hart laat spreken dan zou ik zeggen: laten wij met elkander ons solidair verklaren met een gemeente die in nood verkeert en die niet in staat is iets bijeen te brengen voor een lofwaardig doel, namelijk de eredienst. Ik zit echter niet in de Staten om mijn hart te laten spreken, maar om mede het provinciaal bestuursbeleid te beoefenen.

Mijnheer de Voorzitter! Het bedrag waar het om gaat is wel niet zo groot en ik zal de zaak niet al te zwaarwichtig behandelen, maar ik ben geneigd om de argumenten van de minderheid toch wel zwaarder te laten wegen dan die van de meerderheid. In de kring van de Staten en van de meerderheid van het College is een drietal argumenten aangevoerd, op grond waarvan wij tot subsidiëring zouden dienen over te gaan. Het eerste is, dat het hier een kleine gemeente betreft. Ik heb de

stukken bekeken en daaruit blijkt, dat het helemaal geen kleine gemeente betreft. Uit het adres van de betrokken kerkeraad blijkt, dat het gaat om een gemeente van 200 gezinnen. Als men dat aantal met vier of vijf vermenigvuldigt, komt men tot een aantal van 800 à 1000 zielen. Die gemeente behoort dus blijkbaar niet tot de kleine gemeenten.

In de tweede plaats is de kwestie aangevoerd van het culturele belang, dat in dat orgel schuilt. Daar zal zeker wel een cultureel belang in zitten. Maar er zijn tal van gemeenten in onze provincie waarvoor dat evenzeer geldt. Zijn niet in de afgelopen winter in de hervormde kerk te Assen regelmatig orgelconcerten gegeven?

Er is nog een andere kerk, de Zuiderkerk in Assen, die ook over een prachtig concertorgel beschikt. Zo zijn er ongetwijfeld in onze provincie tal van kerkelijke gemeenten die over een kerkorgel beschikken dat van culturele betekenis is. De grote betekenis van een kerkorgel schuilt echter in de begeleiding van het gezang der gemeente.

In de derde plaats is de kwestie van de oorlogsschade aangevoerd. Dat is een rijkszaak. Die schade is aan de Remonstrantse gemeente vergoed op basis van de waarde der gebouwen vlak na de oorlog. De herbouw heeft natuurlijk meer gekost en ook de herbouw van het orgel kost meer. Maar het Rijk heeft ook voor het orgel vergoeding gegeven.

Mijnheer de Voorzitter! Nu ben ik bang voor een precedent. Er is een andere kerk in onze provincie, die is getroffen door een natuurramp, een ramp, die een veel grotere schade heeft toegebracht dan in Meppel het geval was. Het betreft een kerk, die in de bezettingstijd verbrand is en waarvan de Duitsers het onmogelijk hebben gemaakt haar te herbouwen. Het gevolg was, dat toen men na de oorlog aan herbouw kon denken de bouwprijs drie à vier maal zo hoog was als de verzekerde waarde. Hier is dus ook sprake van bezettingsschade. De bezettende macht heeft verhinderd de kerk weer op te bouwen.

Zo zullen er in de provincie waarschijnlijk nog wel meer gevallen aan te wijzen zijn, ook in kleine gemeenten. Ik ben daarom huiverig de voorgestelde weg op te gaan. Naar mijn mening moeten wij ons bij het provinciale beleid afvragen of wij hiermede geen ongewenst precedent scheppen en moeten wij op een bepaald punt nee zeggen, hoe zeer wij ook geneigd zijn de

hand over het hart te strijken. Zouden wij dit verzoek inwilligen, dan zou er morgen een verzoek kunnen komen van het bestuur van de kerk die ik zo juist heb gesignaleerd, al vermoed ik niet, dat men dit zou doen, omdat men daar de eredienst zelf wenst te verzorgen. Hoezeer ik ook begrip heb voor de elementen, die door de heren De Langen en Londo naar voren zijn gebracht, aanvaarding van dit voorstel zou een stap zijn op een weg, die we niet op moeten.

De heer KREMER: Mijnheer de Voorzitter! Over het algemeen vraag ik niet het woord bij agendapunten als deze, omdat ik mij in die gevallen als regel bij het voorstel van Gedeputeerde Staten neerleg. Dat was ook aanvankelijk mijn bedoeling toen de stukken kwamen. Er is nu echter een meerderheidsvoorstel, dat in tegenstelling staat tot het oorspronkelijke voorstel.

Deze kerk is door oorlogsgeweld vernield. De gemeente kreeg daarvoor dus een uitkering van het Rijk. Daarbij was het orgel inbegrepen. Ik neem tenminste aan, dat de uitgekeerde som niet alleen bestemd was voor het kerkgebouw. Op grond daarvan kan men nu moeilijk bij de Staten om een bijdrage komen. Wanneer men nu bij de Staten was gekomen en had gezegd, dat de uitkering in totaal veel te gering was geweest, dan had dat kunnen worden overwogen. Maar men vraagt nu speciaal een bedrag voor een nieuw orgel. Nu is het niet de taak van de provincie om wanneer het Rijk ergens te kort schiet dit tekort aan te vullen. Als dat zo was zou men wel een heel groot aantal zaken kunnen gaan noemen waarbij het Rijk is tekortgeschoten. Dan zou de provincie wel aan het bijspringen kunnen blijven. Het gaat mij niet om het kerkorgel te Meppel, maar het gaat er mij wel om, dat het hier een zaak betreft, die in de eerste plaats het Rijk aangaat.

De heer NIJENHUIS: Mijnheer de Voorzitter! Het komt niet vaak voor, dat een voorstel van Gedeputeerde Staten op een dergelijke manier tot de Staten komt als thans hiermede het geval is. Wij hebben in onze toelichting gezegd, dat wij na ampel beraad uiteindelijk als College geen eenheid vormden, maar dat er een grootst mogelijke minderheid en een kleinst mogelijke meerderheid is die een verschillend standpunt in-

nemen. Ik moge hier eerst namens de grootst mogelijke minderheid spreken. Ik doe dat met genoegen, want ik ben van mening, dat de argumenten die tot dusverre door de kleinst mogelijke meerderheid zijn naar voren gebracht niet van doorslaggevende aard zijn.

Als ik luister naar wat door de heren Londo en De Langen is gezegd, dan moet ik constateren, dat het een magere verdediging is geweest van wat men tracht te bereiken. De heer De Langen heeft, zeker van zijn zege, gezegd: Zou men niet wat verder gaan en er nog f 1500 bij opleggen? Ik geloof, dat de heer De Langen te vroeg juicht en dat die zege helemaal niet vaststaat.

De heer Londo heeft met een mooie fabel getracht stemming te maken voor zijn idee. Dat verhaal was mij niet helemaal vreemd; ik heb dat in ander verband al eens meer horen vertellen. Men moet echter de consequentie van dat verhaal goed op zich laten inwerken. Die is, dat men verstand en hart beide moet gebruiken. En nu geloof ik, dat wanneer men de zaak principieel gaat stellen, men in overweging moet nemen, dat een kerkorgel in de eerste plaats tot de eredienst behoort. Een kerkgenootschap heeft dat orgel nodig tot verheffing of tot vervolmaking van deze eredienst.

Nu wordt van het College gevraagd een subsidie voor de herbouw van dit kerkorgel. Ik ben van mening, dat wanneer wij een subsidie gaan verlenen voor een kerkorgel, dat in de eerste plaats moet dienen ter ondersteuning van de eredienst, wij op een gevaarlijk pad komen.

Tot dusver is het provinciaal subsidiebeleid gegrondvest geweest op deze overweging, dat wij kerkorgels alleen subsidieerden, wanneer zij van kunsthistorische waarde waren. Nu kan men ons tegenvoeren, dat dit alleen de orgelkast betreft. Dat is dan echter niet juist. Ik kan voorbeelden noemen van gevallen waarin wij het gehele orgel hebben gesubsidieerd.

Nu kan men ter ondersteuning van zijn betoog aanvoeren, dat het orgel te Meppel van meer dan plaatselijke betekenis is, omdat in die kerk ook verschillende concerten gegeven plachten te worden, die ook bezocht werden door inwoners uit omliggende gemeenten.

Anderen zeggen, dat het orgel weer om een andere reden dient te worden gesubsidieerd. Die gemeente heeft al zoveel

gedaan, dat wij de waardering hiervoor door een subsidie moeten tonen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil over de grootte van de taak der gemeente niet uitweiden. Ik heb er alle waardering voor, wanneer een gemeente een offer brengt voor iets dat voor haar van grote waarde is. Maar dat behoeft niet bepalend te zijn voor mijn houding in deze kwestie.

Ik ben persoonlijk van mening, dat het niet gewenst is, dat de overheid hier een subsidie verleent. De kerk heeft haar woord te spreken, ook over maatschappelijke problemen. De kerk moet echter in elk opzicht vrij staan van de overheid en geen subsidies ontvangen. Ik geef toe, dat ook in ander opzicht reeds bijdragen aan kerken worden gegeven. Ik denk aan de bijdragen in de salariering van de predikanten. Dat vind ik ook erg, misschien nog iets erger.

In dit geval sta ik in ieder geval op het standpunt, dat de overheid vrij moet staan van de kerk en dat de kerk niet door zilveren koorden aan de overheid moet worden gebonden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik mag hier stellen, dat wij als provincie getoond hebben begrip te bezitten voor het belang van het behoud van orgels. Maar in het onderhavige geval moet ik de aanvraag om subsidie afwijzen op de gronden die ik heb genoemd. Het culturele belang gelegen in het hebben van een goed concertorgel is voor mij niet van zodanige waarde, dat ik daarvoor over mijn oorspronkelijke bezwaren zal heen-stappen. Van verschillende mensen, die hun instemming hebben betuigd, had ik een ander geluid verwacht. Van de heer De Langen had ik verwacht, dat hij van mening zou zijn, dat het niet goed is als de kerk zou leunen op de overheid. Dat is ten minste een leus, die ik in de kring van de heer De Langen heel vaak heb gehoord. Ik meen nu bij hem te hebben beluisterd, dat hij heel sterk wil leunen.

De heer HEMEL: Je wordt inconsequent, man!

De heer NIJENHUIS: Er zijn geluiden gehoord uit een andere hoek, waar men bij voorkeur spreekt over een rechte lijn en een vast beleid. Wanneer ik nu diezelfde mensen hoor pleiten voor een subsidie, dat met die rechte lijn en met dat vaste beleid helemaal niet in overeenstemming is, dan moet ik zeggen, dat ik dat niet goed begrijp.

De heer WILMANS: Mijnheer de Voorzitter! De heer Nijenhuis is begonnen met te zeggen, dat het hem genoeg deed namens de grootst mogelijke minderheid te spreken. Het is mij een even groot genoeg namens de kleinst mogelijke meerderheid te spreken. Dat wordt nog interessanter doordat de grootst mogelijke minderheid de kleinst mogelijke en de kleinst mogelijke meerderheid de grootst mogelijke variatie vertonen. Die meerderheid strekt zich namelijk uit van uiterst links tot deze rechtervleugel. De rest is meer centraal gelegen.

Er is door de tegenstanders van de meerderheid gevraagd om toch het verstand te laten werken. Ook ik zou in het bijzonder op het verstand een beroep willen doen, daarbij overigens het hart niet vergetend.

Welnu, wat is er aan de orde? Een voorstel tot subsidiëring van een kerkgenootschap, dat in een bijzonder moeilijke situatie verkeert tengevolge van geleden oorlogsschade. Het is zover ik weet het enige geval, dat in onze provincie genoemd kan worden. Een groep mensen van betrekkelijk beperkte omvang heeft zich voor de opbouw van haar kerk grote offers getroost. Zij heeft ter voortzetting van haar eredienst jarenlang onder primitieve omstandigheden moeten werken.

Men weet, dat de bedragen die aan oorlogsschade worden uitgekeerd praktisch nooit voldoende zijn om de geleden schade te herstellen en het verwoeste weer op te bouwen. Men weet voorts, dat de gemeente dit gebouw van haar eredienst weer heeft opgebouwd en bovendien dit gebouw aan de gemeenschap ter beschikking stelt.

Uit de vele argumenten, die men kan aanvoeren om het meerderheidsvoorstel te verdedigen, wil ik, om het niet te lang te maken, nu de voornaamste drie naar voren brengen.

Ik noem dan eerst de oorlogsschade.

Mijnheer de Voorzitter! Er is van de andere kant gesteld, dat de vergoeding van oorlogsschade alleen een zaak van het Rijk zou zijn. Dat is in grote lijn wel juist, maar ik zou willen betwijfelen of bij het herstel van de oorlogsschade de lagere overheden in het geheel niet betrokken zijn geweest. De praktijk bewijst wel anders. Ik geloof nooit, dat Rotterdam of Arnhem opgebouwd zouden zijn geworden in het tempo als is geschied, wanneer dit alleen van de Rijksoverheid zou hebben afgehangen. Bovendien is de kerk te Meppel het enige geval

van oorlogsschade in onze provincie. Ik kom hier straks nog op terug om er een vraagteken achter te zetten.

Het tweede argument is, dat door een kleine groep mensen in Meppel grote offers zijn gebracht om de getroffen kerk weer op te bouwen.

De heer BROUWER: Het is geen kleine groep blijkens de stukken.

De heer WILMANS: Volgens mijn inlichtingen is het een kleine groep. Klein en groot zijn natuurlijk betrekkelijke begrippen. Wij komen hier in de buurt van een principiële vraagstuk, waarover de meningen nogal verschillen. Ik zou op dit moment, waar het om een klein geval gaat, dit principiële vraagstuk niet in zijn geheel aan de orde willen stellen.

De heer Nijenhuis heeft het vraagstuk vooral van de kant van de kerk benaderd. Daar kan ik inkomen. Ook ik geloof, dat er grote gevaren zijn verbonden aan financiële steun aan de kerken. Wij hebben deze kwestie echter van de kant van de overheid te benaderen. Dat is iets anders dan door de heer Nijenhuis is gedaan. Als ik dan de vele gevallen zie van het helpen door lagere overheden bij kerkenbouw, dan zie ik dat het een usance is die op allerlei plaatsen in het land wordt gevolgd. Ik zie het bijvoorbeeld in gevallen van gratis beschikbaar stellen van grond. „De kerkelijke gemeente heeft zich zoveel offers getroost, zouden wij dan niet wat helpen?” is vaak het motief.

Een derde argument is het culturele argument. Er is hier inderdaad een cultureel belang, niet alleen een belang voor Meppel maar ook voor de omgeving van Meppel, dus een cultureel belang in regionaal verband. Waarom dat belang in twijfel wordt getrokken is mij niet duidelijk. Als ik de concerten bijwoon dan merk ik op, dat dit belang inderdaad aanwezig is.

Mijnheer de Voorzitter! Waar gaat het nu om? Men kan nu elk van deze argumenten op zich bekijken. Men kan elk daarvan doen overslaan naar een positieve beslissing, maar men kan ook elk argument wat in twijfel trekken. Dat kan ik begrijpen. Ik kan begrijpen, dat wij op elk argument afzonderlijk geen eenstemmigheid bereiken.

Maar waar gaat het nu de meerderheid in het College om?

Het gaat er de meerderheid om, dat deze drie argumenten net toevallig bij elkaar komen. Dit is — en de heer Hemel moet mij niet kwalijk nemen dat ik nu de taal gebruik van de Voorzitter van dit College — dit is een geval sui generis.

De heer HEMEL: Dat ken ik nu al van buiten.

De VOORZITTER: Ik maak school.

De heer WILMANS: Het is maar, dat men mij niet van plagiaat beticht.

Dat deze drie dingen nu juist bij elkaar komen is het wat de meerderheid in het College heeft kunnen binden. In deze meerderheid is, zoals ik al heb gezegd, variatie in de opvattingen en in de zwaarte der verschillende argumenten. Er is echter geconcludeerd, dat zich hier een zeer bijzondere situatie voordoet, die zich nog eens voor zover wij menselijkerwijs mogen aannemen, niet nog eens zal voordoen. Wij accepteren dan ook niet de bewering, dat dit geval een precedent zou scheppen. Ik kan mij voorstellen, dat een van de Statenleden, wijzend op een van de naar voren gebrachte argumenten, zou zeggen dat dat een precedent kan scheppen. Maar wij zijn van mening, dat hiervan niet kan worden gesproken op grond van de bijzondere situatie, dat zich hierbij drie omstandigheden tezamen voordoen.

Het beroep op voorzichtigheid van de heer Nijenhuis kan ik onderstrepen. De door mij gegeven verstandelijke beredenering moge een bewijs zijn van de voorzichtigheid waarmede wij dit geval hebben benaderd. Op grond hiervan concludeer ik tot het advies aan de Staten op de aanvraag om subsidie zelf positief te reageren.

Mijnheer de Voorzitter! Dan kom ik nu tot het tweede punt. De heer De Langen heeft in alle voorzichtigheid — ik geloof niet dat ik hem zo zeker van zijn zaak zag als de heer Nijenhuis wel meende — de kwestie van de hoogte van het subsidie naar voren gebracht. Ook daarover hebben wij ons beraden. Wij zien het door de provincie te geven subsidie als een aanvullend subsidie. Als men dit geval nog eens bezielt in betrekking tot zijn omgeving, dan ziet men dat bij het te behartigen belang het accent inderdaad ligt op het „dicht bij huis”. Ik zie wel een iets wijdere omgeving erbij, maar het accent ligt „dicht bij huis.”

Dat is voor ons een overweging geweest om het gevraagde bedrag te verlagen tot f 3000. Nu kan men over de hoogte van dit bedrag wel redetwisten, want de vaststelling daarvan is altijd een wat tastende benadering. Wij staan vooralsnog op het standpunt, dat de provincie met het voorgestelde bedrag in vergelijking tot wat door de gemeente Meppel is aangeboden, op de goede weg is. Wij willen hier slechts een aanvullende steun geven en verder niet. Ik geloof dat het begrip „leunen op de overheid” in de sfeer van dit bedrag een te zwaar begrip is. Ik zou het willen karakteriseren als een paar vitaminetabletjes om de gezondheid van de patiënte wat op te voeren. Ik zou hen, die voor het meerderheidsstandpunt zijn echter niet willen aanraden een hoger bedrag te vragen dan f 3000.

De heer DE LANGEN: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb nog maar heel weinig over dit voorstel te zeggen. De opmerkingen van de heer Nijenhuis nopen mij echter tot een kort wederwoord. De heer Nijenhuis wil tegen mijn redenering bezwaar maken. Ik weet echter niet wat hij bedoeld heeft, want ik heb nauwelijks geredeneerd. Ik acht de verschillende standpunten voldoende neergelegd in het verslag van de Commissie van Rapporteurs en in het antwoord van Gedeputeerde Staten.

Ik merk op, dat ik helemaal niet gejuicht heb over een zege. Ik heb slechts mijn vreugde uitgesproken over het feit, dat het College na zijn aanvankelijke afwijzing na de opmerkingen in het verslag toch met een positief voorstel is gekomen. Ik heb ook wel wat steun voor mijn redenering, als ik in het verslag lees „De meerderheid der leden in de eerste en derde afdeling en de overgrote meerderheid in de tweede afdeling betreurde het afwijzende standpunt van Gedeputeerde Staten met betrekking tot het verzoek van de Remonstrantse Gemeente te Meppel om een subsidie voor de aankoop van een nieuw orgel of voor de restauratie van een eventueel te kopen oud orgel.” Ik meen, dat ik voldoende aanleiding had om te verwachten, dat het voorstel van het College niet alleen in het College maar ook in de Staten een meerderheid zou krijgen.

De partijgenoot van de heer Nijenhuis de heer Wilmans heeft mij al flink geholpen. Naar zijn mening is de opvatting van de heer Nijenhuis, dat hier sprake zou zijn van een leunen op de overheid foutief. Wij hebben pas weer de begroting van

Drenthe voor 1958 behandeld en daarop komen een groot aantal subsidies voor en ik mag eraan herinneren, dat ook de V.V.D.-fractie van harte voor deze subsidies is. Natuurlijk staan wij op het standpunt, dat wanneer maatschappelijke krachten een goede zaak tot stand weten te brengen, zonder dat een beroep op de overheid behoeft te worden gedaan, wij dit zeer waarderen. Ik denk, dat de heer Nijenhuis er net zo over denkt. Er zijn vaak omstandigheden — en ik denk hierbij bijvoorbeeld aan Het Groene Kruis — waarbij wij de helpende hand moeten bieden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mededelen, dat onze fractie met betrekking tot het gevraagde subsidie geen nieuw voorstel ter tafel zal brengen en dat wij ons van harte aansluiten bij het compromis-voorstel.

De heer HEMEL: Mijnheer de Voorzitter! Het is wel eens vermakelijk wanneer de heren het achter de tafel niet met elkaar eens zijn. Dat is ook wel eens een verrassend moment.

De heer SIKKENS: Er zijn ook wel andere momenten.

De heer HEMEL: Het is nog opmerkelijker, wanneer dat verschil van mening zich openbaart tussen mensen die tot dezelfde partij behoren en dan zeg ik „Niets menselijks is ons vreemd”. Als ik de heer Nijenhuis hoor, vraag ik mij af of de werkelijkheid wel voldoende in het oog wordt gehouden. Ik ben het met hem eens waar hij zegt, dat in het algemeen de kerk er weinig mee gebaat is, wanneer zij met zilveren koorden aan de overheid is verbonden. Maar de praktijk is, dat er sedert de wetgeving op dit terrein verschillende kerkgenootschappen zijn, die voor hun predikanten of pastoors een deel van de salarissen ontvangen. En kijken wij dan eens naar wat er staat in het verslag van de staatscommissie-Sassen. Wat daar in staat heeft voor vrijwel alle kerkgenootschappen in Nederland betekenis. Er is aan die kerkgenootschappen gevraagd of zij in de eerstkomende tijd in staat zijn uit eigen beurs de kerken te betalen die nodig zijn. Stuk voor stuk hebben zij geantwoord, dat zij daartoe niet in staat zijn. Als wij daarop letten, dan is het toch niet vol te houden om te zeggen, dat de overheid zich niets van de kerken moet aantrekken. Dan komt het mij voor, dat de

overheid in een geval dat een kerk de eredienst door het ontbreken van middelen niet goed kan uitoefenen steun moet verlenen omdat de uitoefening van die eredienst ook van maatschappelijke betekenis is. Dan kan men misschien een verschil maken tussen de eigenlijke kerk en dat wat nodig is voor de eredienst, maar men kan niet volhouden, dat er een strenge scheiding moet blijven tussen kerk en staat in die zin, dat er geen cent mag worden gegeven. Ik geloof, dat de heer Nijenhuis dit ook niet kan blijven volhouden. Als hij lang genoeg achter die tafel blijft zitten dan zullen er waarschijnlijk nog vele besluiten komen, waar hij zich, als hij niet van standpunt verandert, tegen zou moeten verklaren.

Mijnheer de Voorzitter! Over de hoogte van het subsidie kan ik moeilijk oordelen. Ik kan niet zeggen of het f 3000, f 3500 of f 4000 zou moeten zijn. Ook ik ben niet overtuigd door het verhaal van de veerman. Afgaande op dat verhaal zou ik juist zeggen, dat men dan niet het gehele bedrag moet geven dat is gevraagd, want dan zou het geven alleen op het hart zijn gebaseerd.

De VOORZITTER: Ja.

De heer HEMEL: Ik voor mij ben, nu het College van Gedeputeerde Staten met een kleinst mogelijke meerderheid tegenover een grootst mogelijke minderheid een voorstel doet om tot het geven van een subsidie over te gaan, bereid mee te gaan met het voorstel om f 3000 te geven. Ik vind dat een aanvaardbaar voorstel en ik zal daaraan dus graag mijn stem geven.

De heer NIJENHUIS: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil er nog wel iets van zeggen. Ik wil niet ingaan op wat de heer Hemel heeft opgemerkt. Hij meent, dat ik mijn standpunt niet zal kunnen volhouden. Dat is iets, wat hij gerust aan mijzelf zal kunnen overlaten. Ik heb daar niet de minste moeite mee. Ik heb echter een zeer vast standpunt.

De heer HEMEL: Maar ik ben voor geestelijke vrijheid.

De heer NIJENHUIS: Dat dacht ik ook.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Hemel heeft gezegd, dat hij

het gemakkelijk vond, dat van achter de tafel een verschil van mening naar voren kwam. Of dat zo gemakkelijk is weet ik niet. Ik vind het in ieder geval niet erg.

De heer HEMEL: Ik ook niet, want dan zou ik er wel wat van gezegd hebben.

De heer NIJENHUIS: De heer De Langen meende te mogen concluderen, dat de toekenning van een subsidie van f 3000 wel vaststond. Hij meende gronden te hebben voor een zekere overwinning. Ik gun hem die mening graag, maar het is verstandiger nooit „vis!” te roepen voor men hem in het net heeft.

De heer De Langen is terug gekomen op mijn opmerking, dat men in zijn politieke groepering altijd voorstaat dat men niet moet leunen op de overheid. Ook ik ben van mening, dat het College steun moet geven indien getoond is dat er voldoende particuliere activiteit is. Daar heeft hij volkomen gelijk aan. Maar wanneer het College een voorstel doet een bedrag van f 3000 toe te kennen en men is dan al in zo'n overwinningstemming, dat men dat bedrag nog eens met 50 procent wil verhogen, dan meen ik dat de opmerking „leunen op de overheid” niet helemaal ten onrechte is geweest.

Mijnheer de Voorzitter! Uit het betoog van de heer Wilmans heb ik geleerd, dat men als kleinst mogelijke meerderheid in het College alle argumenten die maar enigszins konden dienen bijeen heeft moeten harken om tot aanvaarding van het voorstel te kunnen komen.

Ik kan het niet anders zien dan zoals ik heb uiteengezet. De heer Wilmans heeft gezegd, dat hij zijn standpunt met een vreemd woord wilde karakteriseren. Ik ben ook een tegenstander van vreemde woorden...

De VOORZITTER: Ik gebruik ze allemaal.

De heer WILMANS: Wij worden zo opgevoed.

De heer NIJENHUIS:maar wanneer wij ons subsidiebeleid op zulke overwegingen gaan baseren, dan zeg ik: quo vadis?

De heer WILMANS: Mijnheer de Voorzitter! Wat vreemde woorden betreft ben ik nu vrijwel uitgeput, maar ik wil, opdat

er geen misverstand ontsta, toch wel even op de woorden van de heer Hemel reageren. De heer Hemel heeft namelijk het punt van de subsidiëring der kerken naar mijn gevoel wel iets te zeer in zijn algemeenheid gesteld. Hij moet niet concluderen, dat wanneer de meerderheid voor dit voorstel is, daarmee die meerderheid ook principieel op het standpunt staat, dat de bouw van kerken gesubsidieerd moet worden. Ik spreek mij daar niet over uit en dat punt is ook in het geheel niet in het geding.

Wij concluderen daarentegen juist, dat hier een situatie aan de orde is, waarbij wij ons buiten dit vraagstuk kunnen houden, zodat er ook niet van het scheppen van een precedent kan worden gesproken.

De heer Nijenhuis is gewoon de dingen vaak plastisch voor te stellen. Naast de hond en de staart en de roeifabel is er nu een hark aan te pas gekomen. Ik wil echter opmerken, dat wij niet de minste moeite hebben gehad de argumenten voor het geven van subsidie op tafel te brengen. Het ging niet om het bijeenharken maar om het analyseren van een bestaande situatie. Wij hebben ons afgevraagd hoe die zaak in elkaar zat, hoe het kerkgebouw functioneert en hoe de situatie ter plaatse is. Wij hebben die zaak ontleed en daaraan argumenten ontleend, die elk voor zich van verschillende waarde kunnen zijn. Zo zou men ook de heer Nijenhuis zelf kunnen ontleden, of de heer Brouwer.

De heer HEMEL: Begin daar eens aan.

De VOORZITTER: Dat kan ik niet toestaan.

De heer WILMANS: Ik zou verschillende motieven kunnen aanvoeren, waarom hij op deze plaats zit en deze functie heeft. Elk van die motieven zou misschien niet voldoende zijn, maar tezamen vormen zij een complex, dat tot die persoonlijke situatie aanleiding geeft.

Ook hier bij het kerkgebouw te Meppel is dus sprake van een bijzondere toestand. Het is nu naar ik meen langzamerhand duidelijk genoeg hoe wij er over denken.

De heer HEMEL: Ik wil de heer Wilmans graag geruststellen. Ik heb alleen maar een opmerking gemaakt contra de heer

Nijenhuis en ben er helemaal niet door verontrust, dat de heer Wilmans zich niet op het standpunt zou plaatsen, dat ik met een paar woorden heb verdedigd.

De heer WILMANS: Dat kon ik, namens de meerderheid sprekende, niet doen.

De heer HEMEL: Wanneer de heer Wilmans niet namens de meerderheid sprak zou hij misschien een standpunt innemen dat meer in overeenstemming is met dat van de heer Nijenhuis.

De heer WILMANS: Dat moeten wij afwachten.

De heer HEMEL: Ik zeg „wanneer”. Wanneer hij dit te zijner tijd zou doen, wel dan zal ik hem niet in gebreke stellen.

De heer OOSTERHUIS: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat de heer Nijenhuis steeds heeft geprobeerd de rechtsgrond aan te tonen, waarop het oordeel van de minderheid steunt. Ik wil niet ingaan op de opmerking, dat hij vanuit de kerk heeft geredeneerd. Naar mijn mening is de heer Nijenhuis er wel in geslaagd uiteen te zetten, waarom in dit geval geen voldoende grond is voor subsidiëring. Hij merkte op, dat er steeds op een bepaalde manier is gesubsidieerd en dat er steeds een rechtsgrond aanwezig was. Nu zegt de heer Hemel wel, dat ten behoeve van de kerken regelmatig het een en ander door de overheid wordt gedaan. Maar het betreft hier niet een normaal geval. Toen men dus met dit geval bij ons kwam moesten wij ons er over beraden.

De heer HEMEL: Dan moest U zeggen: Het is geen taak voor de provincie en dan moest U niet over beginselen praten.

De heer OOSTERHUIS: Dat is bij dit vraagstuk niet aan de orde. De heer Nijenhuis zegt, dat men geprobeerd heeft de argumenten bijeen te harken en dat zeg ik met hem. De heer Wilmans zegt, dat het een bijzonder geval is, waarin drie argumenten naar voren komen en in laatste instantie noemt hij — wat het voornaamste had moeten zijn — het culturele argument. Door deze drie dingen zou het een bijzonder geval worden. Maar dit

lijkt mij een wankel basis, omdat men dan vele voorstellen wel tot een bijzonder geval kan maken. Daarom is naar mijn mening het minderheidsvoorstel beter aanvaardbaar dan dat van de meerderheid.

De VOORZITTER brengt hierop het voorstel met de verste strekking, namelijk het voorstel om een bijdrage te verlenen, in stemming.

Het voorstel wordt aanvaard met 25 stemmen voor en 7 stemmen tegen.

Vóór het voorstel hebben gestemd de heren Hk. Dekker, Londo, Oosting en Boering, Mevr. Content-Hofstede, de heren Meijer, van Apeldoorn, Otto, Sikkens, Pijlman, Huizinga, Lanting, de Langen, Bork, ter Stege, Alberti, Hs. Dekker Wzn. en Haddingh, Mevr. Buurma-Vredevoogd en de heren Homan, Boonk, Hemel, Scheepers, Krans en Wilmans, terwijl tegen het voorstel hebben gestemd de heren Nijenhuis, Blaakmeer, Prummel, Oosterhuis, Brouwer, Kremer en Maas.